

SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z WYKORZYSTANIEM GRY MOBILNEJ TERENOWEJ

Mobilna gra terenowa „MODERNIZM TALKING” przypomina znane “Pokemon GO”.

Jej innowacyjność polega na połączeniu fabuły, dopasowanej do percepcji młodzieży i mechaniki, które łącznie budują zaangażowanie graczy.

Gracze poruszają się od punktu rozwiązując zadania dotyczące przedwojennej architektury modernistycznej śródmieścia Gdyni.

Fabula gry:

Fabula gry rozgrywa się w Gdyni w 1938 r. Bohaterem jest młody student architektury ze Lwowa, który przybywa do Gdyni na praktyki studenckie. Jest oczarowany nowoczesnością powstających w mieście modernistycznych gmachów.

Niespodziewanie zostaje wplątanych w intrygi i tajemnice związane z planami budowy monumentalnej Bazyliki Morskiej na Kamiennej Górze. Choć oficjalnie konkurs na projekt wygrał warszawski architekt Bohdan Pniewski, to wielu architektów związanych z Gdynią także chciało zostawić swój ślad w tej świątyni. Dlatego powstał tajny plan zaprojektowania i wybudowania wspaniałych i rozległych podziemi kościoła, w którym miały być umieszczone tajemnicze „skarby morza”.

Młody architekt wyrusza na ciekawą i czasem niebezpieczną wycieczkę po mieście. Będzie detektywem, obrońcą, ale także powiernikiem tajemnic. Jego zadaniem będzie skompletowanie planów i dokumentów niezbędnych do budowy podziemi bazyliki.

A czym są te „skarby morza”? Żeby się dowiedzieć, trzeba zagrać w grę.

Gra powstała w ramach projektu **MODERNIZM TALKING. Młodzież dla młodzieży o architekturze modernizmu**. Projekt został dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego. **Muzeum Miasta Gdyni jest partnerem projektu.**

Więcej o projekcie: www.modernizmtalking.pl

Cele ogólne i szczegółowe wynikające z podstawy programowej dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum. Ogólne cele kształcenia:

- traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

PRZEDMIOT: HISTORIA

Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;
- rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

Treści nauczania. Uczeń:

- charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej
- analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej;

PRZEDMIOT: HISTORIA SZTUKI

Cele ogólne przedmiotu:

- Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych i środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce.
- Zapoznawanie z najwybitniejszymi realizacjami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.
- Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką, techniką wykonania.

Treści nauczania. Uczeń:

- wymienia i rozpoznaje najbardziej znane dzieła sztuki różnych epok, stylów oraz kierunków sztuk plastycznych

Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania. Uczeń:

- definiuje terminy związane z opisem formy i struktury dzieła architektonicznego, w tym określenia dotyczące typów i elementów planów budowli, elementów konstrukcyjnych i dekoracyjnych (dekoracji fasady i wnętrza) oraz układu przestrzennego;

Rozwijanie zdolności rozumienia przemian w dziejach sztuki w kontekście ich uwarunkowań kulturowych, środowiskowych, epok, kierunków, stylów i tendencji w sztuce. Uczeń:

- wykazuje się znajomością chronologii dziejów sztuki, z uwzględnieniem: sztuki 2 połowy XX wieku, w tym modernizm i postmodernizm

PRZEDMIOT: JĘZYK POLSKI

Cele ogólne przedmiotu

- Rozwijanie zainteresowań humanistycznych.
- Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji, w tym zasobów cyfrowych, oceny ich rzetelności, wiarygodności i poprawności merytorycznej.
- Kształcenie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania oraz syntezy poznanego materiału.
- Wyrabianie nawyku samodzielnej, systematycznej lektury.
- Rozwijanie uzdolnień i zainteresowań poprzez udział w różnych formach aktywności intelektualnej i twórczej.
- Umacnianie postawy poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.
- Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- rozpozna i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;

INFORMACJE METODYCZNE:

Typ lekcji: wprowadzająca lub utrwalająca

Metody pracy:

- Oparte na asymilacji wiedzy – opisy, zdjęcia
- Oparte na rozwiązaniu problemów – rebusy, szyfry, mechanika gry
- Oparte na samodzielnym dochodzeniu do wiedzy: zdobywanie wiedzy z użyciem Internetu

Środki dydaktyczne: Gra terenowa na urządzenia mobilne, zasoby Internetu, telefony z lokalizacją GPS i dostępem do Internetu

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Faza wprowadzająca do lekcji (ok. 10 min)

- **Realizacja lekcji w formie gry terenowej jest zgodna z ogólnymi zasadami wyjść uczniów w szkole.**
- Przekazanie celu zajęć: poznanie przykładów architektury modernizmu w Gdyni, w szczególności obiektów publicznych
- Przekazanie informacji technicznych i organizacyjnych dotyczących gry: czas przejścia około 70-80 minut. Start i meta gry: Muzeum Miasta Gdyni. Gra prowadzi liniowo ulicami miasta.

Przed startem gry należy:

- Pobrać na swój telefon aplikację ActionTrack, która jest darmowa. Dostępna na systemy IOS (dla wersji 11.0 i wyższej) i Android (dla wersji 8.0 i wyższej). Przy pobieraniu aplikacji należy zezwolić na korzystanie z funkcji robienia zdjęć. **Aplikacja nie zawiera reklam. Nie wymaga logowania i podawania danych osobowych.**
- Uruchomić w telefonie Internet i włączyć funkcję GPS (usługę lokalizacji). Wykonać kalibrację telefonu poprzez zarysowanie telefonem kilku ósemek w powietrzu

Na starcie gry:

- **Należy wejść do aplikacji ActionTrack i zeskanować kod do gry.**
Kod QR do gry jest dostępny również na stronie modernizmtalkig.pl
  - Po wejściu do gry gracze otrzymują informacje techniczne i akceptują zasady gry.
  - Następnie wpisują nazwę zespołu i podają liczbę osób w drużynie (do celów statystycznych).
- Logowanie i podawanie danych osobowych nie jest wymagane.**

Faza realizacji zajęć (ok. 70 min)

Rozrywka gry, która obejmuje wybrane przykłady architektury modernizmu (opisane niżej).

Orientacyjny czas rozgrywki: 90 min

W czasie gry:

- W czasie gry gracze odpowiadają na pytania, punktacja nalicza się automatycznie.
- Gry odbywają się w terenie. Gracze są zobowiązani do dostosowania się do wszystkich przepisów ruchu drogowego oraz poleceń opiekunów.

Faza podsumowująca (10 min)

- Sprawdzenie punktacji i jej omówienie
- Omówienie wybranych fragmentów, które były najciekawsze, które sprawiły największą trudność, z nawiązaniem do aktualnych tematów zajęć w szkole.
- Opcjonalnie: zadanie domowe, przykładowe tematy:
  - poszukaj i przedstaw inne przykłady obiektów zaprojektowanych i wybudowanych z zastosowaniem zasad Le Corbusiera
  - poszukaj i przedstaw inne miasta, które powstały w Polsce i na świecie w ciągu ostatnich 100 lat.

Materiał merytoryczny MODERNIZM TALKING – GDYNIA

5 zasad Le Corbusiera w architekturze.

Le Corbusier, pionierski architekt szwajcarsko-francuski, sformułował w latach 20. XX wieku pięć zasad nowoczesnej architektury, które stały się fundamentem jego filozofii projektowania i miały znaczący wpływ na rozwój i ugruntowanie modernistycznej architektury i urbanistyki w światowym kontekście sztuk użytkowych. Oto te zasady:

1. Słupy (Pilotis):

- **Koncepcja:** Użycie smukłych bezstyłowych filarów do uniesienia budynku nad ziemią.
- **Cel:** Tworzenie otwartej przestrzeni pod budynkiem, którą można wykorzystać na ogrody, parkingi lub przestrzenie wspólne. Budynek wydaje się lżejszy a jego podwyższenie stwarza wrażenie bezpieczeństwa.

2. Wolny Plan (Plan Libre):

- **Koncepcja:** Eliminacja ścian nośnych wewnątrz budynku.
- **Cel:** Zapewnienie większej elastyczności w układzie wnętrza, umożliwiającej otwarte i adaptowalne plany pięter. Ściany wewnętrzne można umieszczać tam, gdzie są potrzebne, bez ograniczeń konstrukcyjnych.

3. Wolna Elewacja (Façade Libre):

- **Koncepcja:** Oddzielenie elewacji budynku od funkcji konstrukcyjnych.
- **Cel:** Umożliwienie bardziej kreatywnych i zróżnicowanych projektów elewacji, w tym stosowanie dużych okien, oraz dawanie architektowi swobody w estetycznym kształtowaniu zewnętrznej części budynku.

4. Poziome Okna (Fenêtres en Longueur):

- **Koncepcja:** Stosowanie długich, poziomych pasów okien.
- **Cel:** Maksymalizowanie naturalnego światła, oferowanie rozległych widoków i zwiększanie poczucia przestronności wewnątrz budynku. Wspiera to ideę bardziej zintegrowanego i harmonijnego związku między wnętrzem a otoczeniem.

5. Ogród na Dachy (Toit-Terrasse):

- **Koncepcja:** Przekształcanie płaskich dachów w użytkowe przestrzenie ogrodowe.
- **Cel:** Rekompensowanie zielonej przestrzeni utraconej przez zabudowę, zapewnienie izolacji oraz stworzenie dodatkowego miejsca do relaksu i rekreacji. Podkreśla to integrację natury z przestrzenią mieszkalną.

Zasady te zostały wdrożone w wielu pracach Le Corbusiera i wpłynęły na projektowanie modernistycznych budynków na całym świecie. Przykładem, który w pełni wykorzystuje te zasady, jest Villa Savoye w Poissy, we Francji - swoisty manifest myśli architekta

Główne nurty architektury modernizmu na ziemiach Polski

Smukłość kształtów, obłóć płaszczyzn, dużo światła i przestrzeni, ciepło w zimie, chłód w lecie, nieprzenikliwość odgłosów, łatwość konstrukcji, trwałość materiału – oto wytyczne przyświecające architekturze dzisiejszej. (Cz, Lewiński, Zagadnienia budownictwa nowoczesnego, „Polski Przemysł Budowlany” 1929, nr 5, s. 78)

Modernizm na ziemiach scalonej po 1918 roku Polski, rozwijał się i zaznaczał w myśli urbanistyczno – architektonicznej, niejednorodnie. Kultura projektowania domów „nowoczesnych”, dojrzała od początku lat 20. przechodząc przez fazę tzw. „historyzmu modernistycznego” – realizacji projektów posiadających cechy zarówno historyczne jak i modernistyczne. Ten stan projektowania dotyczył zwłaszcza małych ośrodków miejskich, z deficytem architektów awangardy manifestujących nowoczesność i zerwanie z neohistoryzmem. Przełom i radykalna zmiana w projektowaniu architektonicznym w Polsce nastąpiły w drugiej połowie lat dwudziestych XX wieku. Wówczas zakończył się ponad 150-letni okres inspirowany historią, a rozpoczęła się epoka nazwana przez wybitnego teoretyka architektury Edgara Norwetha „romantyzmem fabryki”. Pod tym pojęciem kryje się **funkcjonalizm**, najbardziej radykalna i awangardowa odmiana modernizmu. Charakterystyczne elementy tego nurtu to ściśle podporządkowanie formy funkcji, płaskie dachy, pasy okienne, wolny plan oraz nowoczesna, wyeksponowana konstrukcja widoczna w bryle i elewacjach budynków. Funkcjonalizm rozwijał się pod wpływem doświadczeń zachodnich awangardowych architektów, takich jak Le Corbusier, twórca Bauhausu Walter Gropius oraz Ludwig Mies van der Rohe, autor słynnej maksymy „mniej znaczy więcej”. W Polsce ten kierunek, miał kosmopolityczny charakter, choć **zawierał również elementy nowoczesnego patriotyzmu, dążąc do nadania wrażenia budowy nowoczesnej, podążającej za światowymi trendami Polski, jednakowoż zapatrzonej z szacunkiem w swoją przeszłość**. Wyrażał się on przede wszystkim w zastosowaniu stylizacji nawiązujących do **elementów ludowych**. Istotną rolę w tym procesie odegrała także **propaganda morska** związana z budową portu w Gdyni, co ułatwiło ewolucję modelu polskości i kreowanie nowej tożsamości narodowej, odmiennej od dotychczasowych, historycznych wątków.

Architektura końca lat trzydziestych zaczęła być kształtowana przez wpływy polityczne. Pojawiło się dążenie do osiągnięcia monumentalnych efektów poprzez zastosowanie podziałów pionowych, użycie kosztownych materiałów o efektownych fakturach i właściwościach, a także dbanie o wysoki standard budowlany i staranne wykończenie każdego szczegółu. **Powstał nurt monumentalny**, który dominował w budynkach reprezentacyjnych administracji państwa, gmachach banków i towarzystw ubezpieczeniowych. Architektura luksusowa powstawała za pieniądze najzamożniejszych inwestorów, często o konserwatywnych gustach estetycznych. Mimo wysokich sum na realizację tychże, funkcjonalizm krótko przed wybuchem drugiej wojny światowej zaczął być obecny również w realizacjach prywatnych willi i kamienic.

Wybrane obiekty modernistyczne w Gdyni uwzględnione w grze:

Budynek Urzędu Miasta Gdyni (wcześniej Komisariat Rządu), aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego 52/54, proj. Jerzy Müller, 1929, oddany do użytku w 1930 r., rozbudowa w 1937 r.

Ten okazały gmach, będący początkowo siedzibą Komisariat Rządu, powstawał w dwóch etapach. Budynek zaprojektował architekt Jerzy Müller, absolwent Wydziału Architektury Politechniki w Monachium (1912), który w Komisariacie Rządu w Gdyni był Kierownikiem Oddziału Zabudowy. W roku 1930, oddano do użytku pierwsze skrzydło gmachu o wyraźnie wertykalnym układzie kompozycyjnym, pod adresem ul. Świętojańska 109-111. W drugiej poł. lat 30. XX wieku zdecydowano o jego rozbudowie a drugie skrzydło, wyższe o jedną kondygnację powstało w 1937 roku. Projekt rozbudowy budynku sporządził- podobnie jak projekt pierwszego gmachu urzędu – Jerzy Müller. W podziałach elewacji frontowej architekt wyraźnie nawiązał do swej wcześniejszej realizacji o układzie wertykalnym i kubistycznej formie, z płytkimi, pionowymi wnękami okiennymi przedzielonymi lizenami. Rozwiązanie części wejściowej zaś, flankowanej okrągłymi słupami i asymetrycznie skomponowanej elewacji od ul. Cichej (ob. ul. Bema) jest pod względem stylowym zbliżone do funkcjonalizmu ekspresyjnego.

W latach 1933–1939 stanowisko Komisarza Rządu piastował Franciszek Sokół a w budynku znajdowało się przeznaczone dla niego mieszkanie służbowe.

Z oryginalnego wystroju wnętrza zachowały się m.in. lastrikowe schody z drewnianą poręczą. Wśród zachowanych pierwotnych elementów wyposażenia wnętrz wymienić należy podłużną, drewnianą ławę z okresu przedwojennego (obecnie znajdująca się na trzecim piętrze) oraz stoły z okresu międzywojennego (umieszczone obecnie na parterze). Do współczesności przetrwały także takie detale, jak kratka wentylacyjna czy wyłączniki prądu.

Budynek uległ zniszczeniom w czasie działań wojennych w 1945 roku i został poddany remontowi. W okresie PRL-u podjęto decyzję o podwyższeniu pierwszego skrzydła o jedno piętro celem jego zrównania z nowym skrzydłem. Od roku 1973, po kolejnej reformie samorządowej, budynek zmienił nazwę na Urząd Miasta Gdyni.

Dom Mieszkalny Funduszu Emerytalnego Pracowników Banku Gospodarstwa Krajowego tzw. Bankowiec, proj. Stanisław Ziółowski, 1935-1939.

Budynek Mieszkalny Funduszu Emerytalnego Banku Gospodarstwa Krajowego, zwany Bankowcem, usytuowany na rogu ulic 10 Lutego i 3 Maja, jest największą kamienicą przedwojennej Gdyni. Zaprojektował go architekt Stanisław Ziółowski, absolwent Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej (1921) nadając bryle charakterystyczne dla architektury modernistycznej formy stylu okrętowego. Ten „gdynski transatlantyk”, jak się go również określa, ma zaokrąglone narożniki, czym przypomina kadłub statku, poziome pasy okien kojarzące się z burtami, oraz półokrągłą wieżyczką zwieńczoną masztem flagowym, unoszącą się nad budynkiem niczym mostek kapitański nad statkiem.

Kubatura budowli wynosi 50 tysięcy metrów sześciennych, jest w niej 9 kondygnacji, a fasada ma ponad 90 metrów długości, co stanowi więcej niż połowę długości kadłuba transatlantyku m/s „Batory” (160 metrów). Dom powstawał w trzech etapach w latach 1935–1939 i ma zgodną z modernistycznym kanonem jasną elewację. W latach trzydziestych XX w. Gdynię nazywano „białym miastem”, gdyż wznoszone wówczas budynki były tynkowane na jasne kolory: piaskowe, beżowe, jasnoszare.

Elewacja Bankowca została wykończona płytami, częściowo z kamienia naturalnego, częściowo — z powodu wysokich kosztów tego materiału — tynkami imitującymi okładzinę kamienną. W okresie międzywojennym kamienia naturalnego używano głównie do elewacji reprezentacyjnych budynków publicznych oraz eleganckich, luksusowych kamienic.

Bankowiec, jak przystało na budynek mieszkalny o wysokim standardzie, oprócz jasnych, dobrze doświetlonych mieszkań, często o powierzchni ponad 100 mkw., wyposażony był w szereg udogodnień takich jak winda, garaż podziemny z miejscami dla 18 samochodów oraz schron przeciwlotniczy. W budynku zaprojektowano dwie klatki schodowe — jedna dla mieszkańców i ich gości, druga dla służby. Charakterystycznym elementem dla obu są schody z duszą, czyli z wolną przestrzenią pomiędzy biegami schodów. Schody dla mieszkańców należące do reprezentacyjnej części domu wyłożone były czerwonym dywanem.

Wejście główne zdobi mozaika ułożona z małych ceramicznych płytek, tzw. gorsecików w czterech kolorach: czarnym, białym, żółtym i czerwonym. Elegancję tego miejsca podkreślają potężne filary wykonane z czarnego, błyszczącego lastrika, czyli betonu, który powstał z połączenia wody, cementu i gysu.

W 2009 r. w Bankowcu z inicjatywy jego mieszkańców otwarto Mini Muzeum, w którym można oglądać elementy dawnego wyposażenia wewnątrz budynku. Są one wyjątkowym świadectwem stylu okresu modernizmu, epoki prostoty, jasności i funkcjonalności.

Budynek biurowy ZUS, Gdynia, ul. 10 Lutego 24, róg ul. 3 Maja, proj. Roman Piotrowski, 1934, budowa 1935-1936

Budynek mieszczący obecnie Urząd Miejski w Gdyni, zaprojektowany w 1934 roku przez Romana Piotrowskiego z biura projektów Stowarzyszenia Budowlano-Mieszkaniowego ZUS w Warszawie dla Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych w Poznaniu, został zrealizowany w latach 1935-1936 przez swojego sukcesora - Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie. Gmach na przestrzeni lat pełnił różne funkcje i był siedzibą wielu instytucji, urzędów, zakładów i biur. Od 1952 roku mieścił siedzibę Polskich Linii Oceanicznych, dlatego też potocznie nazywany jest budynkiem PLO.

Na kartach historii budynek Piotrowskiego zapisał się także za sprawą centrum wieczornego i kulturalnego życia miasta, które przez wiele lat stanowiła mieszcząca się w nim Café Bałtyk. W kawiarni tej Zygmunt Cywiński organizował „Wieczory czwartkowe” poświęcone sztuce, muzyce, literaturze, a pośród zapraszanych przez niego gości znaleźli się m.in. Tadeusz Boy-Żeleński, Melchior Wańkiewicz czy Maria Dąbrowska.

Kompozycja architektoniczna budynku oparta została na zestawieniu brył o różnych wysokościach i kształtach, co nadaje mu geometryczny i zarazem dynamiczny charakter. Podkreśla to przede wszystkim zaokrąglona część budynku, która wraz z przeszkleniami elewacji funkcjonuje jako charakterystyczny element zarówno samego projektu, jak i stylu. Przeszklenia przyjmują formę okien wstęgowych, przebiegających przez całą długość budynku. Elewacje wykończono gładkimi płytami z jasnego piaskowca, które tworzą ciekawy kontrast kolorystyczny z częścią parteru, wykończoną ciemnym granitem. Analogiczny do niego kolor otrzymała również żelazna brama zlokalizowana od strony ul. 10 Lutego. Skonstruowana została z połączonych ze sobą niedużych okręgów, tworzących efektowną, ażurową przesłonę.

Forma architektoniczna oraz sposób wykończenia budynku korespondują ze znajdującymi się w sąsiedztwie Domami Mieszkalnymi ZUS, zaprojektowanymi przez tego samego architekta. Sam zaś

projekt od lat funkcjonuje w świadomości mieszkańców Gdyni i turystów jako jedna z architektonicznych wizytówek miasta.

Dom Żeglarza Polskiego/Wydział Nawigacji Uniwersytetu Morskiego, ul. Jana Pawła II 3, proj. Bohdan Damięcki, Tadeusz Sieczkowski, 1937, budowa 1938-1939.

Jeden z najbardziej charakterystycznych i reprezentacyjnych budynków Gdyni, tworzący morską panoramę miasta. Obiekt zaprojektowany został przez architektów Bohdana Damięckiego i Tadeusza Sieczkowskiego. To właśnie ich odważny projekt zwyciężył w konkursie urbanistyczno-architektonicznym na zagospodarowanie Mola Południowego i terenów przyległych oraz na projekt szkicowy "Żeglarskiego Ośrodka Morskiego" w Gdyni w 1937 roku. Budynek składający się z trzech części budowano w latach 1938-1939.

Najwyższa z nich, pięciopiętrowa – środkowa część – nawiązuje do stylistyki okrętowej: zaokrąglona od wschodu, posiada okna wstęgowe, nadbudówkę i daszek stylizowany na mostek kapitański. Wewnątrz mieścił się hall, sala zebrań i pomieszczenia klubowe. W części północnej, o kubicznej formie ułożonych schodkowo prostopadłościanów zbudowano kryty basen. W osadzonym na słupach trzypiętrowym skrzydle południowym znajdowały się pomieszczenia hotelowe.

Dom Żeglarza Polskiego miał pełnić funkcję centrum polskiego żeglarstwa, jednak wybuch II wojny światowej zaledwie w rok po jego wybudowaniu zniweczył te plany. Dziś mieści się tu Wydział Nawigacyjny Uniwersytetu Morskiego w Gdyni oraz planetarium.

Kamienica Antoniego Ogończyka-Blocha i Leona Mazalona, ul. Świętojańska 122, proj. Leon Mazalon i Stefan Koziński, 1935, budowa 1936-1937

Zbudowana w latach 1936–1937 luksusowa kamienica warszawskiego mecenasa Antoniego Ogończyka-Blocha i gdyńskiego architekta Leona Mazalona (który wykonał jej projekt we współpracy z warszawskim architektem Stefanem Kozińskim) znajduje się w centrum miasta, na przecięciu ul. Świętojańskiej z ul. Marszałka Piłsudskiego, naprzeciwko budynku Urzędu Miasta Gdyni.

Kamienica ta uważana jest za najlepszą gdyńską opływową realizację późnego funkcjonalizmu. Wyróżnia się także najbardziej oryginalną kompozycją architektoniczną, która, jak zauważa Maria Sołtysik, była bezprecedensowa zarówno w Gdyni, jak i w skali ogólnopolskiej. Za inspirację kompozycyjną posłużyła zapewne architektura ekspresyjnych form domów przy ul. Holendrechstaat w Amsterdamie, jednak zamiast cegły zastosowano tu jasny, odbijający światło tynk, w charakterystycznym tzw. „kolorze gdyńskim”.

Budynek został wzniesiony na rzucie w kształcie litery L. Charakteryzuje go ekspresjonistyczna w wyrazie bryła. Ma żelbetowy szkielet, z ceglanym wypełnieniem. Skrzydło od strony ul. Świętojańskiej liczy pięć pięter. Ostatnie piętro tego skrzydła zostało cofnięte, aby uzyskać przestrzeń dla tarasu. Dłuższe i większe skrzydło budynku (od strony ul. Marszałka Piłsudskiego) ma sześć kondygnacji oraz znajdującą się w przeszklonym przyziemiu bramę przejazdową. Dzięki przeszkleniu przyziemia budynku widoczna jest jego konstrukcja słupowa. Przeszklony jest również nowoczesny, asymetryczny, zaokrąglony narożnik kamienicy o opływowych kształtach, z ażurowymi zimowymi werandami znajdującymi się na wszystkich kondygnacjach i z charakterystycznym dla Gdyni, prążkowanym gzymsem. Narożnik ten, nawiązujący swoją formą do tzw. stylu okrętowego, stanowi kulminację architektoniczną kamienicy. Łączy także dwie oddzielne klatki schodowe obu skrzydeł budynku, a jego bryła miękko przechodzi w partię elewacji wschodniej. W kondygnacjach elewacji południowej znajdują się cztery rzędy małych falujących balkonów (łącznie 24). Ich półokrągłe kształty, dzięki grze światła i cienia na elewacji, dodają bryle dynamizmu i ożywiają ją. Posadzka holu i korytarza w tej kamienicy zachwyca wyjątkową dekoracją plastyczną.

Wykonana w technice lastryko abstrakcyjna kompozycja złożona jest z geometrycznych figur: białych i czarnych kół oraz odchodzących od nich na szarym tle, białych i czarnych linii o różnej grubości. Awangardowy układ kompozycyjny utrwalałony został w typowo utylitarnym materiale. Posadzki

lastrykowe (terazzo) bowiem, obok tych wykonanych z płytek ceramicznych były najpopularniejszym rodzajem wykończenia podłóg w budynkach międzywojennej Gdyni. Ze względu na swą trwałość, praktyczność i estetyczny wygląd lastryko stosowano w gmachach użyteczności publicznej, lokalach handlowych i usługowych oraz w prywatnych willach i kamienicach. Posadzki wykonywano głównie na podestach i schodach zewnętrznych, w holach, korytarzach, klatkach schodowych, kuchniach i łazienkach, ale również w przejazdach bramnych, czyli wszędzie tam, gdzie powierzchnie były narażone na intensywne użytkowanie. Na ogół wykonywano posadzki z jednolitej dekoracyjnej masy, ale także zdarzały się indywidualne motywy np. róże wiatrów, monogramy i kompozycje abstrakcyjne.

Budowa budynków mieszkalnych w Gdyni w latach 30. XX w. takich jak omawiany przykład była finansowana przez prywatnych inwestorów wywodzących się z inteligencji, zamieszkujących najczęściej w innych dużych miastach Polski np. w Warszawie czy Poznaniu. Architekci projektujący zabudowę modernistyczną Gdyni przed II wojną światową, byli najczęściej młodymi absolwentami uczelni politechnicznych ze Lwowa i Warszawy, nastawionymi na wprowadzanie w życie postulatów ruchu nowoczesnego, a Gdynia była dla nich wielką szansą kariery.

Zespół Miejskich Hal Targowych w Gdyni, Gdynia, ul. Wójta Radtkego 36/38, proj. Jerzy Müller i Stefan Reychman, 1935, budowa 1936-1938.

Zaprojektowany przez architektów Jerzego Müllera i Stefana Reychmana awangardowy Zespół Miejskich Hal Targowych w Gdyni mieści się przy ul. Wójta Radtkego 36/38 w Śródmieściu. Projekt budynku powstał w roku 1935 na zlecenie Magistratu a zrealizowało go Zjednoczenie Hut - Królewskiej i Laury, Zarząd Warsztatów Górnośląskich, Towarzystwo Akcyjne Katowice. Powstanie tego obiektu zostało podyktowane m.in. potrzebą zahamowania wzrostu cen, ponieważ w tym czasie Gdynia była jednym z najdroższych miast w Polsce (wynikało to z konieczności sprowadzania żywności).

Zabytek jest dostępny, gdyż na przestrzeni lat funkcja obiektu pozostała niezmienną.

Hale zostały poświęcone i oddane do użytku już w dniu 11 listopada 1937 roku, jednak prace trwały do roku 1938. Twórcy tego obiektu nazwani zostali przez prof. Jana Zachwatowicza „autorami jednego z trzech najwybitniejszych dzieł polskiego modernizmu w architekturze przedwojennej Gdyni”.

W dniu 15 grudnia 1983 roku, na mocy decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków, obiekt został wpisany do Rejestru zabytków nieruchomości (nr rej. 895).

Zespół usytuowany jest na styku miasta z portem i odznacza się asymetryczną, rozczłonkowaną bryłą oraz konstruktywistyczną formą. Składa się z hali głównej (owocowo-warzywnej), hali mięsnej – mieszczącej się w przylegającym do korpusu hali głównej prostokątnym skrzydle w kształcie litery L – oraz z odrębnie stojącej hali rybnej.

Hala główna (zwana też halą łukową, z dachowym przykryciem w kształcie paraboli) posiadająca powierzchnię 2845 m kw. prezentuje nowatorskie rozwiązanie konstrukcyjne w nurcie funkcjonalizmu ekspresyjnego.

Jej dach ze świetlikami, zbudowany został na zaprojektowanych przez inż. Jana Koziółka z ramienia Biura Konstrukcyjnego Warsztatów Przetwórczych Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych w Chorzowie, dziewięciu stalowych, łukowatych dźwigarach (rozpiętość 35 m, w rozstawie co 10 m) z wypełnieniem ceramicznym, których układ widoczny jest z zewnątrz i od środka. Od zewnątrz konstrukcja licowana cegłą i tynkowana, w części dolnej kotwiona systemem ścian tworzących boczne pomieszczenia hali. Przekrycie rozpięto na ruszcie metalowym i przeszklono w większości. Podobnie przeszklono obydwie krótsze paraboliczne końce korpusu. Szklane powierzchnie tych elewacji podzielono żelbetowymi filarami. Skrajna kratownica jest licowana cegłą i tynkowana, co daje efekt parabolicznej ramy przeszklonej elewacji czołowej. Na ścianie szczytowej hali znajduje się odtworzony, przedwojenny napis „Hale Targowe M. Gdyni” oraz (również odtworzony) zegar.

Do hali głównej przylega pod kątem prostym hala mięsna o powierzchni 1923 m kw. Ma ona ponad 64 m. długości oraz 30 m. szerokości.

Najmniejsza i odrębnie stojąca część zespołu, hala rybna, posiada powierzchnię 577 m. kw., 30, 41 m długości i 16 m. szerokości. Zarówno hala mięsna jak i rybna mają płaski dach wsparty na prostokątnych ramach stalowo-żelbetowych.

W budynku zachowała się oryginalna posadzka oraz stolarka okienna. Dziewięciopolowe, kwadratowe, ceramiczne płytki posadzkowe zostały wykonane przez warszawskie Zakłady Ceramiczne Dziewulski i Lange. Na elewacji zastosowano tynk szlachetny o nazwie „Felzytyn S”.

Dworzec Kolejowy Gdynia Główna, Plac Konstytucji 1, proj. Waław Tomaszewski, 1950, budowa 1950-1959

Byłem asystentem, kiedy w czasie korekty usłyszałem słowa skierowane do studenta: „*Bardzo dobrze pan myśli, ale należy pamiętać, że architekturę tworzy się od detalu*”. (arch. Zdzisław Konrad Bara, *Wspomnienie o Profesorze Waławie Tomaszewskim (1884-1969)*, Pismo PG, nr 3, 2007, s.20-23.)

Dworzec Główny jest częścią spójnego urbanistycznie i architektonicznie założenia dworcowego, na które składa się również Dworzec Podmiejski, z którym łączy go pasaż handlowy.

Pierwsza do użytku została oddana główna część bryły, a więc hall główny i prawe skrzydło. Nastąpiło to w połowie 1954 roku. Natomiast 22 lipca 1955 roku (w dniu socjalistycznego święta narodowego) ukończono lewe skrzydło. Budynek łączy w sobie cechy stylowe klasycyzmu, art-déco, jak i modernizmu.

Gmach zasadniczo składa się z dwóch głównych brył: niższej (wysokości dwóch kondygnacji) zlokalizowanej od strony Placu Konstytucji i wyższej (o wysokości czterech kondygnacji) umieszczonej od strony torów kolejowych. Pierwsza jest ogólnodostępną częścią dworca, druga pełni funkcje biurowe. Do budynku od strony placu prowadzą dwa reprezentacyjne wejścia, zadane z kolumnami zwieńczonymi spiczastymi iglicami (do budynku prowadzi także trzecie wejście, od strony pasażu handlowego). Pomiędzy nimi znajduje się dziesięć wysokich na dwie kondygnacje okien, ujętych w pary, "spięte" obramowaniem z tynku o jaśniejszej barwie. Lewe skrzydło również doświetlają wysokie na dwie kondygnacje okna, lecz tym razem niższe i ujęte pojedynczo. Kubistyczny narożnik ozdabiają dwa zegary, po każdym na obu elewacjach.

Narożniki budynku sąsiadujące z pasażem zakończone są łagodnie, opływowo. Partia cokołowa od strony placu wykończona jest podobnie jak w przypadku kolumn wejściowych, a gzyms wieńczący główną część budynku wspiera się na profilowanych konsolach. Ponad nim widnieje napis "Gdynia Główna" wraz z zegarem. Część biurowa jest 18-osiowa, symetryczna, z narożnikami-ryzalitami wysuniętymi mocno przed lico elewacji (południowy oparty na kolumnie) i dwoma osiami również wysuniętymi, choć lekko, przed lico. Owe osie (piąta i czternasta) stanowią pion komunikacyjny i zwieńczone są uproszczoną, zgeometryzowaną (w stylu art déco) wersją gdyńskiego herbu. Okna trzeciej kondygnacji zwieńczone są gzymsami wspartymi na konsolach. Partia cokołowa jest wykończona boniowaniem, a gzyms wieńczący podobnie jak od strony Placu Konstytucji - wsparty na konsolach, z napisem "Gdynia Główna" i zegarem na dachu. Elewacje wszystkich brył Dworca Gdynia Główna wykończone są beżowym tynkiem, z wstawkami z tynku o jaśniejszej barwie, zbliżonej do bieli.

Wnętrze budynku dostępne dla podróżujących dzieli się na kilka części: hol kasowy, pasaż za kasami, salę restauracyjną i hol bagażowy. Wyłożone są posadzkami kamiennymi. W pomieszczeniach dworcowych znajdują się cztery mozaiki (o imponujących rozmiarach) zaprojektowane przez Teresę Pągowską i Hannę Żóławską. Najdłuższą jest dzieło przedstawiające port gdyński, umieszczona na końcu holu kasowego, na wysokości północnego wejścia do budynku. Nad wejściem do sali restauracyjnej widnieje praca przedstawiająca parę biegnących pegazów wraz z symbolem kolei - uskrzydłonym kołem. Dwie pozostałe mozaiki znajdują się w holu bagażowym. Pierwsza z nich przedstawia florę i faunę morską, druga maszty żaglowców na tle zachmurzonego nieba.

Wnętrze pomieszczeń obfitują m.in. w następujące detale: drewnianą stolarkę w postaci masywnych, płycinowych drzwi w czarnym odcieniu (prowadzących z Placu Konstytucji do budynku, a ponadto

z holu kasowego i holu bagażowego do sali restauracyjnej oraz z holu bagażowego do pasażu handlowego), kasetony, gzymsy, drewniane okładziny, lampy umieszczone na konsolach.

Większość pomieszczeń wykończona jest w chłodnej kolorystyce zielonobłękitnej. W sali restauracyjnej dominuje natomiast ciepła kolorystyka ugru. Ściany sali zdobią różnorodne malowidła przedstawiające m.in. mapę Europy, jak i Świata. Największe z nich zdobi sufit sali i prezentuje nieboskłon z motywami groteskowymi: smoka o trzech głowach, niedźwiedzicy, słońca, zodiakalnego byka, barana i ryb zawieszonych na czarnym nieboskłonie. Wykonane zostało wg projektu artysty Juliana Studnickiego przez następujących artystów: Krystynę Ładę-Studnicką, Urszulę Runke-Duszeńko, Maksymiliana Kasprowicza, Kazimierza Ostrowskiego oraz Zygmunta Karolaka w 1957 roku. Dworzec przeszedł gruntowne prace konserwatorskie zakończone w roku 2012.

Sąd Rejonowy w Gdyni, Plac Konstytucji 5, proj. Roman Sołtyński, Tadeusz Sieczkowski, Zbigniew Karpiński, 1934, budowa 1935-1936

Awangardowy budynek Sądu Rejonowego w Gdyni jest najciekawszą bryłą wśród obiektów publicznych miasta i stanowi jeden z symboli jego nowoczesnej architektury. Statyczna i monumentalna architektura Gmachu podkreśla rangę znajdujących się w nim urzędów.

Po otrzymaniu przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 1934 roku parceli przy Placu Konstytucji oraz po ogłoszeniu i rozstrzygnięciu konkursu na projekt gmachu (zwycięzcami został warszawskie zespół architektów: Tadeusz Sieczkowski, Zbigniew Karpiński i Roman Sołtyński) w sierpniu 1934 roku rozpoczęto budowę nowej siedziby Sądu. Projekt gmachu o łącznej kubaturze 36.500 m³ został sporządzony w ostatnich miesiącach 1934 roku. Nad całością prac architektonicznych i budowlanych nadzór sprawował Fundusz Kwaterunku Wojskowego. Tadeusz Sieczkowski i Roman Sołtyński projektowali również część umeblowania sal głównych i holi. Pracami kierował architekt Stanisław Miecznikowski. Budowę na miejscu kierował przez cały jej czas trwania to jest od stycznia 1935 r. do maja 1936 r. inż. arch. Eugeniusz Maciejewski, obliczenia konstrukcyjne wykonał inż. Jerzy Nechay.

W 1936 roku, do nowego gmachu przeniosły się Sąd Okręgowy i Sąd Grodzki oraz Prokuratura. W budynku przewidziano również mieszkania dla pracowników sądowych. W okresie okupacji w gmachu Sądu mieścił się niemiecki sąd powiatowy Amtsgericht. W czasie walk w Gdyni w marcu 1945 roku budynek palił się trzykrotnie. Po wyzwoleniu sądy w niedługim czasie wznowiły swoją działalność. Pierwsza rozprawa Sądu Okręgowego odbyła się 28 maja 1945 roku, a Sądu Grodzkiego 11 września 1945 roku. W wyniku reorganizacji sądownictwa od 1 stycznia 1951 roku utworzono Sąd Powiatowy w Gdyni, w miejsce dotychczasowych sądów: okręgowego i grodzkiego. W wyniku reformy administracyjnej od 1 czerwca 1971 roku rozpoczęła swoją działalność Sąd Rejonowy w Gdyni w miejsce dotychczasowego sądu powiatowego.

Budynek wyróżnia dynamiczna bryła składająca się z głównego prostopadłościanu mieszczącego wejścia i wysoki hol główny oraz dwóch symetrycznych, biegnących po łuku skrzydeł i prostego skrzydła o funkcjach biurowych, wzniesionego po północnej stronie budynku głównego wzdłuż ulicy Jana z Kolna. Ryzalit wejściowy podkreślony został olicowaniem z piaskowca szydłowieckiego oraz przeszkleniem: trzy rzędy wysokich okien podzielono czterema kamiennymi filarami prowadzonymi przez całą wysokość fasady. Pozostałe części wyprawione zostały cementowym tynkiem tzw. terrazem cyklinowanym. Budynek ma wysoki parter i pięć kondygnacji, a ze względu na kubaturę i ekspozycję stanowczo dominuje w tej części Śródmieścia.

Wewnątrz zachowały się oryginalne posadzki wykonane z szarego i czarnego lastryka, schody z barierami i balustradami, drewniane podłogi, grzejniki żeliwne w salach rozpraw oraz liczne elementy wyposażenia, takie jak drewniane ławy w holach oraz przy salach rozpraw, oświetlenie a także stolarka drzwi wewnątrz obiektu.